

**AMMATILLISEN KIELENKÄYTÖN FUNKTIOT TERVEYS-
JA HYVINVOINTIALAN SUOMI TOISENA KIELENÄ
-OPPIKIRJOJEN KESKUSTELUTEHTÄVISSÄ**

Tiia Stenberg
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Tiia Stenberg	
Työn nimi Ammatillisen kielenkäytön funktiot terveys- ja hyvinvointialan suomi toisena kielenä -oppikirjojen keskustelutehtävissä	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 19
Tiivistelmä <p>Tutkielmassa analysoidaan ammatillisen kielen käytön funktioita, joita käytetään Hoidetaan suomeksi ja Sairaana hyvää suomea –oppikirjojen keskustelutehtävien kautta. Tutkimuksen tavoite on valottaa ymmärrystä keskustelutehtävistä terveys- ja hyvinvointialan ammatillisen kielenkäytön kontekstissa ja niiden kautta opeteltavista kielellisistä funktioista, jotka ovat alalle tärkeitä. Tutkimuskysymyksinä ovat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Millä tavoin terveys- ja hyvinvointialan suomi toisena kielenä -oppikirjojen keskustelutehtävissä ohjataan käyttämään ammatillisia kielenkäytön funktioita?2. Millä tavoin keskustelutehtävät tukevat tiedon antamisen kielellisen funktion käytön opettelua? <p>Teoreettisena viitekehystenä on sosiokulttuurinen kielenoppimisen teoria. Ymmärrys kielestä perustuu siihen, että kieltä opitaan vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristön ja oppikirjojen kautta. Metodina on laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi.</p> <p>Aineistonani on Hoidetaan suomeksi –oppikirjan ja Sairaana hyvää suomea –oppikirjan keskustelutehtävät. Keskustelutehtävät on valittu kirjoista huomioiden puhekuplasymbolit, joilla kirjojen tekijät ovat halunneet osoittaa tarkoittaneensa tehtävät keskustelutehtäviksi.</p> <p>Tutkimuksen perusteella on huomattava, että keskustelutehtävillä on kirjoissa konteksti, eli tehtäviä ei tarvitse osata tehdä irrallisina ja erillään muista sisällöistä. Hoidetaan suomeksi –oppikirjassa ei ohjattu käyttämään ollenkaan luottamuksen rakentamisen tai rauhoittelun funktioita. Apukysymykset tukevat tiedon antamisen funktion opettelua. Myös selkeät ja suhteellisen lyhyet tehtävänannot tukevat tämän funktion oppimista.</p>	
Asiasanat suomi toisena kielenä, kielen oppiminen, oppikirja, ammattikieli	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällys

1. JOHDANTO.....	2
2. SOSIOKULTTUURINEN SUUNTAUS.....	5
2.1 Sosiokulttuurinen teoria	5
2.2 Sosiokulttuurinen teoria ja kielen oppiminen.....	5
3. OPPIKIRJAT JA SISÄLLÖNANALYYSI	7
3.1 Aineiston esittely	7
3.2 Laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	7
4. KIELELLISTEN FUNKTIOIDEN ANALYYSI.....	9
4.1 Ohjeistus	10
4.2 Toimintaan kehottaminen ja viestin kohdentaminen	10
4.3 Luottamuksen rakentaminen ja rauhoittelu	12
4.4 Tiedon antaminen.....	13
5. PÄÄTÄNTÖ	14
LÄHTEET	16

1. JOHDANTO

Tässä kandidaatin tutkielmassa tutkin kahta suomi toisena kielenä -oppikirjaa, jotka on suunnattu terveys- ja hyvinvointialalle. Näitä oppikirjoja käyttävät esimerkiksi sairaanhoitajaopiskelijat, joille suomi on toinen kieli (Kela, Korpela & Lehtinen 2010, s. 3, 6; Mustonen, Sippola & Tuononen, 2012, s. 7–8). Tutkin oppikirjoista keskustelutehtäviä, jotka on merkitty oppikirjoihin puhekuplasymbolilla, eli keskityn tehtäviin, jotka kirjan tekijät ovat tarkoittaneet keskustelutehtäviksi.

Keskeisimpiä käsitteitä ovat suomi toisena kielenä, ammatillinen kielenkäyttö ja kielenkäytön funktiot. Suomi toisena kielenä viittaa suomen kieleen, jota opiskelija ei opi ensikielenään. Opiskelija on jatkuvasti tekemisissä suomen kielen kanssa sen puhumaympäristössä ja oppii kieltä.

Ammatillinen kielenkäyttö tai ammattikieli tarkoittaa tapaa kommunikoida, joka on tietylle alalle tyypillistä ja tarpeellista. Kielenkäytön funktiot tarkoittavat tehtäviä, joita suorittavat kielelliset ilmaisut (Luodonpää-Manni, Hamunen, Konstenius, Miestamo, Nikanne & Sinnemäki, 2020).

Terveys- ja hyvinvointialan kielenkäytön funktioita voi jaotella eri tavoin. Tässä tutkielmassa käytän samaa ammatillisen kielenkäytön funktioiden jaottelua kuin Seilonen ja Suni (2016, s. 458), jolloin funktiot ovat: tiedon antaminen ja ohjeistus, toimintaan kehottaminen, viestin kohdentaminen sekä luottamuksen rakentaminen ja rauhoittelu. Tarkastelen ja analysoin erityisesti tiedon antamisen funktiota, sillä sitä voi harjoitella tehtävien kautta määrällisesti eniten.

Metodinani on laadullinen sisällönanalyysi. Teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiokulttuurinen kielenoppimisen teoria.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millä tavoin terveys- ja hyvinvointialan suomi toisena kielenä -oppikirjojen keskustelutehtävissä ohjataan käyttämään ammatillisia kielenkäytön funktioita?

2. Millä tavoin keskustelutehtävät tukevat tiedon antamisen kielellisen funktion käytön opettelua?

Tutkin keskustelutehtävistä sitä, mitä kielenkäytön funktioita niissä esiintyy ja miten ne ilmenevät. Tiedonantamisen funktion kohdalla pyrin analyysiin siitä, miten sitä on mahdollista oppia keskustelutehtävien kautta, joissa sitä esiintyy.

Terveys- ja sosiaalialalla työskenteli vuoden 2018 lopussa syntyperltaan muita kuin suomalaisia 4.9 %. Koko terveys- ja sosiaalialan ammattihenkilöstöstä ulkomaiden kansalaisia oli 2.2 %. (Virtanen, 2018, s. 10.) Suomeen tulee myös lisää uusia opiskelijoita, joten heille suunnattujen oppikirjojen tutkiminen on tärkeää hyvien oppimistulosten saavuttamiseksi.

Mielenkiinto sekä Suomessa että kansainvälisesti terveydenhuollon ammattihenkilöstön toisen kielen käyttöä kohtaan on lisääntynyt (Seilonen & Suni, 2016, s. 453). Tieteellisestä näkökulmasta aiheeni on merkityksellinen tutkimuksen kohde, sillä tutkin keskustelutehtäviä, jotka ovat keskeisiä suullisen kielitaidon kehittymisen kannalta. Suullinen kielitaito on tutkimusten mukaan keskeistä terveys- ja hyvinvointialalla (Kela & Komppa, 2013; Sorjonen, Peräkylä & Eskola 2001, s. 7–8).

Suomi toisena kielenä -oppikirjoja on yhteiskunnallisesti merkittävää tutkia, koska kouluttajilla ja työmarkkinoilla on tarvetta ja mielenkiintoa edesauttaa maahanmuuttajien mahdollisimman nopeaa työllistymistä (Kela & Komppa, 2013, s. 177). Työmarkkinoilla puolestaan on keskeistä, että tutkintoihin kouluttautuneiden ammattitaito vastaa työelämässä tarvittavaa osaamista (Härmälä, 2008, s. 46–47). Jos ymmärrys erilaisten oppikirjojen tehtävistä syvenee, niin mahdollisesti opetuksessa osataan hyödyntää materiaaleja paremmin ja näin myös työnhakijoiden ammatillinen kielitaito olisi monipuolisempaa. Terveyden- ja hyvinvoinninalalla työskentelevän on osattava vaihdella kielenkäyttöään tilanteeseen sopivaksi (Sunni & Seilonen, 2016, s. 30).

Perustelen tutkimukselleni aihetta pedagogisesti sillä, että laadukkaat oppimateriaalit ovat tärkeitä. Oppikirjat toimivat varsinkin ryhmäopetuksessa usein myös opiskelun raameina, joten ne ovat keskeisessä osassa luokassa tapahtuvaa oppimista. Opettajilla on todennäköisesti rajalliset resurssit tehdä omia materiaaleja opiskelijoille. Mahdollisen aikapaineen takia heillä ei välttämättä ole muita vaihtoehtoja, kuin hyödyntää valmiita materiaaleja oppikirjoissa.

Siinä millaista kieltä suomi toisena kielenä -opiskelijoille opetetaan, on myös kyse arvovalinnoista (Tanner, 2012, s. 8). Jotta saataisiin syvempi ymmärrys siitä, millaisia tehtäviä opiskelijoille on tarjolla, on oppikirjojen sisältöjä olennaista tutkia. Tutkimukseni analyysi ja tulokset voisivat mahdollisesti antaa näkemyksiä toimivista tehtävätyypeistä.

Tutkielmani aihetta ei ole aikaisemmin paljoa tutkittu. Lähelle aihetta sijoittuu kuitenkin Nurmisen (2018) kandidaatintutkielma, jossa tutkittiin suomi toisena kielenä -oppikirjojen keskustelutehtäviä yleisen kielenkäytön näkökulmasta. Nurminen

(2018, s. 21–23) päätyi tulokseen, että tehtävistä löytyi neljä ilmiökategoriaa: kieliopin oppimisen tuki, sanaston ja fraasien oppimisen tuki, tehtävänannon ohjaus keskustelulle ja vapaan keskustelun mahdollisuus. Tannerin (2012) väitöskirjatutkimus ”Rakenne, tilanne ja kohteliaisuus: Pyynnöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa” on aiheeltaan lähellä omaa tutkielmaani. Seilosen ja Sunin (2016) artikkeli ”Ohjeita, tietoa ja turvaa kielen keinoin: Ulkomailta palkatut sairaanhoitajat ammatillista suomen kielen taitoaan osoittamassa” on myös lähellä oman tutkielmani aihetta.

2. SOSIOKULTTUURINEN SUUNTAUS

Tässä tutkimuksessa käytän teoreettisena viitekehyksenä sosiokulttuurista kielenoppimista. Esittelen seuraavissa alaluvuissa sosiokulttuurista suuntausta. Tämän lisäksi käsittelen sen yhteyttä kielenoppimiseen.

2.1 Sosiokulttuurinen teoria

Sosiokulttuurinen suuntaus on lähtenyt liikkeelle kehityspsykologian uranuurtajan Lev Vygotskin (1898–1934) ajatuksista (Alanen, 2000, s. 95–96). Vygotsky ja hänen työryhmänsä tutki kielen ja ajattelun suhdetta. He käsitelivät sen lisäksi kielellisen ajattelun käsitettä. (Vygotsky, 1986). Yksi tärkeä Vygotskyn oivalluksista on kulttuurin, ajattelun ja monenlaisen inhimillisen toiminnan välittyminen materiaalistien, mutta myös psykologisten työkalujen kautta, ja näistä psykologisista työkaluista merkittävintä on kieli (Alanen, 2002, s. 207; Lantolf & Thorne, 2006, s. 1).

Nykyisin voidaan ajatella olevan monia sosiokulttuurisia lähestymistapoja, jotka painottavat erilaisia asioita. Niille kuitenkin yhteistä on pyrkimys ymmärtää ihmisten henkisen toiminnan sekä kulttuurisen, historiallisen että institutionaalisen ympäristön välisiä suhteita. (Lantolf & Thorne, 2006, s. 1). Esimerkiksi oppiminen on henkistä toimintaa, ja oppikirjat ovat osa ympäristöä, jossa kieltä opitaan.

2.2 Sosiokulttuurinen teoria ja kielen oppiminen

Toisen ja vieraan kielen alalla tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Lantolf ja Thorne (2006) sekä Donato (1994). Lantolf ja Thorne (2006) määrittävät toisen kielen tukimusta, arviointia ja opetusta. He tuovat ilmi sosiokulttuurisen suuntauksen lisäävän

tietoa aiempaan tutkimukseen, mutta myös haastavan osittain sitä (Lantolf & Thorne 2006).

Sosiokulttuurisessa suuntauksessa ajatellaan, että kielen oppijat oppivat kieltä toisiltaan sekä toistensa avulla (Dufva, 2013, s. 60). Myös omassa tutkimuksessani lähestyn keskustelutehtäviä oletuksesta, jossa tehtäviä tehdään yhdessä opiskelijoiden kesken. Näin kieltä opitaan yhdessä. Sosiokulttuurisen teorian painotus näkyy tutkielmassani siinä, että vuorovaikutuksellisuus on keskeinen tekijä keskustelutehtävissä.

Valitsemassani suuntauksessa ajatellaan, että kieli on symboleihin perustuva välittyneisyyden (mediation) keino (ks. välittyneisyydestä Wertsch, 1991), jonka kanssa kulttuuri rakentuu ja tieto siirtyy toimijoiden välillä sekä sukupolvilta toisille. Kielen oppiminen on yhtä aikaa työkalu ja päämäärä, jolloin kieltä opitaan kielen avulla. Tämän lisäksi sosiokulttuurisessa suuntauksessa on keskeistä se, että ei tarkastella pelkästään oppijaa. Suuntauksessa oppimista yritetään ymmärtää kokonaisvaltaisemmin. Se on tapahtuma, jossa läsnä ovat toimijat, vuorovaikutus ja symboliset sekä materiaaliset vaikuttimet, kuten oppikirjat. (Dufva, 2013, s. 60). Tämän takia oppikirjojen voi ymmärtää olevan keskeinen osa oppijoiden kielitaidon kehittymisen prosessia. Oma tutkimukseni lähtee liikkeelle tästä lähtökohdasta. Oppikirjat ovat tärkeä tiedon siirtämisen keino ja keskusteluharjoitukset tukevat erilaisien terveys- ja hyvinvointialalla tarvittavien taitojen oppimista. Opiskelijat voivat yhdessä harjoitella tehtävien kautta kielenkäytön funktioita, jotka ovat terveys- ja hyvinvointialalle keskeisiä. Tällöin kielenoppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mikä on keskeistä sosiokulttuurisessa kielenoppimisessa.

Sekä sosiokulttuuriselle että funktionaaliselle kielenoppimisen teorialle on keskeistä nähdä ympäristö merkittävässä roolissa kielenoppimisessa eikä tarkastella vain yksilön sisäisiä prosesseja (Suni 2008, s. 189–193). Sosiokulttuurisessa tulkinnassa ajatellaan, että kieltä opitaan jaetun ja tuetun suorituksen avulla (Suni 2008, s. 26).

Sosiokulttuurinen painotus näkyy aiemmin esitetyn lisäksi siinä, että tavoitteenani on toteuttaa tämä tutkimus, jotta ymmärrys keskustelutehtävien kautta harjoiteltavista ammatillisen kielenkäytön funktioista kasvaisi. Näin opiskelijat saisivat myös tulevaisuudessa tehtäviä, jotka hyödyttävät heitä autenttisissa kielenkäyttötilanteissa sosiaalisessa ympäristössään.

3. OPPIKIRJAT JA SISÄLLÖNANALYYSI

Aineistonani on Hoidetaan suomeksi -oppikirja (Mustonen ym. 2012) ja Sairaanhoidon hyvää suomea -oppikirja (Kela ym. 2010). Menetelmänäni on laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi. Esittelen seuraavissa alaluvuissa aineiston ja menetelmän valintaa.

3.1 Aineiston esittely

Aineistoksi valikoitui ensin Hoidetaan suomeksi -oppikirja (Mustonen ym. 2012). Olin observoimassa Jyväskylän ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden suomi toisena kielenä -tuntia, jolla käytettiin tätä kirjaa. Myöhemmin halusin tehdä vertailevan tutkimuksen, jolloin tutkimuksen aineistoksi valikoitui myös toinen oppikirja: Sairaanhoidon hyvää suomea (Kela ym. 2010).

Terveys- ja hyvinvointialalle suunnattuja suomi toisena kielenä -oppikirjoja ei ole paljoa. Aineistooni valikoitujen kirjojen lisäksi löysin vain oppikirjan Hoitotyön suomea - Toiminnallisia harjoituksia hoitotyön S2-opetukseen (Komppa, 2020).

Aineistona olevat teokset on tarkoitettu ryhmäopetukseen (Kela ym. 2010, s. 6; Mustonen ym. 2012, s. 7). Molempiin teoksiin on myös merkitty keskustelutehtävät erikseen puhekuvasymboleilla. Lähdin siis käsittelemään pelkästään niitä tehtäviä, jotka kirjan tekijät ovat tarkoittaneet puhumisen harjoittelutehtäviksi. Tehtäviä on Hoidetaan suomeksi -kirjassa 15 ja Sairaanhoidon hyvää suomea -kirjassa 52.

3.2 Laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tämän tutkimuksen tutkimuksellinen ote on laadullinen, ja analyysimenetelmänä on laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta (Tuomi & Sarajarvi, 2002, s. 93). Sisällönanalyysin aineistoksi käy mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu dokumentti, esimerkiksi kirjat,

päiväkirjat, kirjeet, artikkelit, haastattelu, dialogi, keskustelu, puhe tai raportit. Tässä analyysimenetelmässä on aikomuksena saada tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 105). Tässä tutkimuksessa aineistona ovat ylemmässä luvussa esittelemäni oppikirjat ja aineistoista on valittu keskustelutehtävät sisällönanalyyttiseen tarkasteluun.

Sisällönanalyysissa aineistoa on mahdollista lähestyä kolmesta eri näkökulmasta: aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti eli teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on yhteyksiä teoriaan, mutta se ei pohjautu suoraan teoriaan. (Eskola 2010, s. 182–183). Teoriaohjaavan sisällönanalyysin analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta silloin aikaisempi tieto auttaa analyysia tai ohjaa sitä. On myös tärkeää, että aikaisemman tiedon vaikutus tunnistetaan, vaikka sen tarkoituksena ei ole testata teoriaa vaan auttaa uusien ajattelutapojen löytämisessä (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 98).

Valitsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin, koska olin ensin tehnyt aineistonkeruun, johon sovelsin sisällönanalyysiä. Valitsin sen myös, koska olin jo valmiiksi miettinyt kielelliset funktiot, joita lähdän analysoimaan aineistossa. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä puolestaan olisi lähdetty etsimään ilmiöitä, joita aineistosta nousee niitä analysoimalla (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 97). Teorialähtöisessä analyysissä taas toimitaan niin, että jo valmiiksi mietitty teoria määrittää sen, miten aineiston keruu järjestetään (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.100–101).

4. KIELELLISTEN FUNKTIOIDEN ANALYYSI

Analyysia tehtäessä on hyvä huomioida, että tehtävät ovat monitulkintaisia siinä, miten niiden voi ajatella harjoituttavan kielellisiä funktioita. Myös autenttiset kielenoppimistilanteet voivat järjestyä monella tavalla. Olen pyrkinyt tehtäviä jaotellani tulkitsemaan niitä monesta näkökulmasta, jotta monien kielenkäytön funktioiden harjoittaminen olisi mahdollisia. Tehtävät eivät lokeroidu selvärajaisesti niin, että yhdessä tehtävässä näkyisi vain yksi ammatillisen kielenkäytön funktio. Enemmänkin eri kielenkäytön funktiot kietoutuvat toisiinsa useassa tehtävässä.

Luokkahuoneen autenttisissa tilanteissa on myös mahdollista, että opiskelijat valitsevat jonkun tai joitain tiettyjä kielenkäytön funktioita, jotka ehkä jo ovat heille itselleen tuttuja. Tällöin opiskelijat pääsevät harjoittelemaan vain yhtä tai paria funktiota, vaikka tehtävissä olisi mahdollisuuksia oppia useaa eri funktiota.

Terveys- ja hyvinvointialan kielellisissä funktioita voi ryhmitellä eri tavoin. Hyödynnän tässä tutkimuksessa samaa ryhmittelyä, kuin Suni ja Seilonen (2016, s. 458), joita ovat tiedon antaminen ja ohjeistus, toimintaan kehottaminen, viestin kohdentaminen sekä luottamuksen rakentaminen ja rauhoittelu. Keskityn erityisesti tiedon antamisen funktion tarkasteluun.

Ensinnäkin on hyvä huomata, että kahdessa oppikirjassa on huomattava ero siinä, kuinka monta keskustelutehtäväksi tarkoitettua tehtävää niissä on. Tehtäviä on Hoidetaan suomeksi -kirjassa 15 ja Sairaalan hyvää suomea -kirjassa 52. Valitsin kahdeksan esimerkkitehtävää, joita tarkastelen aineistosta lähemmin. Pyrin siihen, että tehtävät edustaisivat koko aineistoa. Molemmissa kirjoissa on tehtäviä, jossa ei ole nähtävissä yhtään käsittelemääni kielenkäytön funktiota.

Kun tarkastelin eri kielenkäytön funktioita, niin huomasin, että Hoidetaan suomeksi -oppikirjassa (Mustonen ym. 2012) ei ollut ollenkaan luottamuksen rakentamista tai rauhoittelua harjoituttavia keskustelutehtäviä. Tämän takia alaluku "Luottamuksen rakentaminen ja rauhoittelu" käsittelee vain Sairaalan hyvää suomea (Kela ym. 2010) oppikirjan keskustelutehtäväesimerkkiä.

4.1 Ohjeistus

Ohjeistusta harjoitellaan neljässä Hoidetaan suomeksi -oppikirjan tehtävässä. Puolestaan Sairaanhoidon hyvästä suomeksi -oppikirjassa tehtävissä sitä esiintyy 13 kertaa.

- 1) Esimerkki 1: Jatka tekstin ”Minkälaisesta asiasta on kysymys?” tilannetta parin kanssa. Terveystyöntekijä soittaa diabetestilanteelle ja tekee tilauksen. Toinen sanelee terveystyöntekijän puhelimitse saamat tiedot ja toinen kirjoittaa ne tilauslistaan. Ehkä soittaja tarvitsee muutakin. (Kela ym. 2010, s. 26)
- 2) Esimerkki 2: Opetta parille aikuisen paineluvutytys omin sanoin (Mustonen ym. 2012, s. 190)

Molemmissa tehtävissä on aiheeseen liittyvää edeltävää materiaalia. Esimerkissä 1 on kappaleen teksti, jota jatketaan tehtävässä. Sitä edeltää myös neljä tehtävää, joissa keskitytään muun muassa yksittäisten sanojen ymmärtämiseen, ja lukemisen ymmärtämistä tukevia tehtäviä. Esimerkissä 2 on taulukko, jossa ohjeistetaan aikuisen paineluvutytys ja tehtävä perustuu kokonaan ohjeistamiselle, sillä siinä on tarkoitus opettaa aikuisen paineluvutytys.

Tehtävät lähestyvät opittavaa aihetta eri tavoin. Esimerkissä 2 pyydetään kertomaan sama asia, joka on jo esitetty sivulla, mutta omin sanoin. Esimerkissä 1 taas pyydetään enemmän soveltamaan ja miettimään, miten kappaleen teksti jatkuu. Esimerkissä 1 on mahdollista alkaa ohjeistamaan, jos potilaalla on esimerkiksi kysyttävää insuliinin käytöstä.

4.2 Toimintaan kehottaminen ja viestin kohdentaminen

Toimintaan kehottamista harjoitellaan Hoidetaan suomeksi -oppikirjassa yhteensä kahdeksassa ja Sairaanhoidon hyvästä suomeksi -oppikirjassa 16 tehtävässä. Valitsemisani esimerkkitehtävissä harjoitellaan sekä toimintaan kehottamista että viestin kohdentamista. Tehtävät ovat seuraavat:

- 3) Esimerkki 3 Miten vastaanotto voisi jatkua? Kirjoita parisi kanssa vastaanotolle jatko ja esittäkää sitten vastaanotto muille. Lääkäri: Nyt voitaisiin tehdä niin, että... Nyt olisi varmaan parasta, että... Voitaisiinko me edetä sillä tavalla, että... Olisi varmaan hyvä, että... Potilas: Minulle olisi tärkeää saada kivut kuriin ja... Voisikohan kivut saada loppumaan jollakin lääkkeellä, niin että... Pitäisiköhän meidän tavata uudelleen, koska... Olisikohan näitä niveliä syytä kuvata... (Kela ym. 2010, s. 163)

- 4) Esimerkki 4 Anna jumppaohjeet Lassille. Voit käyttää sanoja vetää/työntää/ojentaa/koukistaa/painaa/suoristaa/nosta/kohottaa/laskea (alas). (Mustonen ym. 2012, s. 177)

Esimerkissä 3 on pohjustajana edellisten sivujen kappaleen teksti, jossa käsitellään samankaltaisia teemoja eli esimerkiksi sitä, mitä potilaalle voi sanoa, jos lääkäri ja potilas ovat eri mieltä siitä, onko potilas sairas vai ei. Esimerkissä 3 on myös puhe-
kuplapiirroksissa esimerkit, jotka on jaettu lääkärin ja potilaan repliikkeihin. Tehtävä edellyttää keskustelua, vaikka siinä kirjoitetaankin, koska tehtävä tehdään parin kanssa. Opiskelijoiden täytyy siis yhdessä pohtia, mitä he kirjoittavat.

Esimerkissä 4 on pohjustajana edellisten sivujen kappaleen teksti, jossa Lassi tulee sairaalaan onnettomuuden takia. Hänellä on jalka kipeä ja selviää, että luu on murtunut. Kappaleen tekstin jälkeen on keskustelutehtävä, jossa pitää keskustella omin sanoin siitä, mitä Lassille tapahtui (Mustonen ym. 2012, s. 175). Seuraavaksi on esimerkki kipsipotilaan voimisteluohjeesta (Mustonen ym. 2012, s. 176). Tämän jälkeen on kirjoitustehtävä, jossa pitää kirjoittaa sanojen kuten "ojennettuna" tai ""vedä" perusmuoto (Mustonen ym. 2012, s. 177). Esimerkissä 3 harjoitellaan selkeästi toimintaan kehottamista, jossa opiskelijat saavat päättää kehotusten muotoilut itse.

Sorjosen (2001, s. 90) mukaan lääkärit käyttävät usein ohjeistaessaan käskylausetta eli imperatiivia tai kysymyslauseetta eli interrogatiivia. Esimerkissä 3 käytetään selkeästi suostuttelevaa sävyä, kuten "Nyt voitaisiin tehdä niin, että..." (Kela ym. 2010, s. 163). Esimerkissä 3 myös käytetään kysymyslauseetta "Voitaisiinko me edetä sillä tavalla, että..." (Kela ym. 2010, s. 163).

Esimerkissä 4 on taas mahdollisuus käyttää joko kysymyslauseetta tai käskylausetta eli imperatiivia ja tehdä voimakkaammin käskevät ohjeet.

Kahden tehtävän erot suostuttelussa selittyvät sillä, että esimerkissä 3 potilas on vastahakoisempi, jolloin terveys- ja hyvinvointialan ammattilaisen on osattava suostutella toimintaan. Esimerkissä 4 puolestaan lähtökohtaisesti potilas on suostuvainen toimeenpanemaan terveys- ja hyvinvointialan ammattilaisen ohjeistukset.

Voida-verbin käyttö näyttäytyy, erityisesti konditionaalimuotoisena, sellaisena, että funktio on pyyntö eikä kysymys (Kangasniemi, 1992, s. 132–133; Muikku-Werner, 1993, s. 66–67; ISK 2004, s. 1572). Esimerkissä 3 muutamassa esimerkkilauseessa ovat muodot "voitaisiin" ja "voitaisiinko", joista ensimmäinen on passiivissa ja toinen on passiivissa, mutta se edustaa monikon ensimmäistä persoona.

Esimerkissä 3 on myös nähtävissä lääkärin ja potilaan tasa-arvoinen suhde. Puhe-
kuplan tekstejä ei ole muotoiltu imperatiiviin, vaan lääkäri pyytää tai kehottaa potilasta tekemään jotain, kuten "Voitaisiinko me edetä sillä tavalla, että..." (Kela ym. 2010, s. 163). Kuitenkin tästä ei voi vetää sitä johtopäätöstä, että esimerkissä 4 ei olisi tasa-arvoista suhdetta, sillä tehtävässä on luontevaa käyttää kysymyslauseetta tai

imperatiivina, joka ei sinänsä kerro työntekijän ja potilaan suhteen olevan epätasa-arvoinen.

Yleisesti ottaen työntekijän ja potilaan välisessä vuorovaikutuksessa on tapahtunut muutosta historiallisesti. Esimerkiksi Sorjonen, Peräkylä ja Eskola (2001, s. 8–9) kertovat lääkärin auktoritatiivisen suhteen muuttuneen tähän päivään tultaessa, jolloin lääkäri on vuorovaikutuksessa tasavertaisen potilaan kanssa. Tämä näkyy myös esimerkissä 3, jossa terveystyöntekijä ja hyvinvointialan työntekijäksi opiskelevien kuuluu tehtävässä käyttää suostuttelevaa sävyä.

4.3 Luottamuksen rakentaminen ja rauhoittelu

Hoidetaan suomeksi -oppikirjan keskustelutehtävissä ei harjoitella luottamuksen rakentamista tai rauhoittelua. Sairaalan hyvää suomea -oppikirjassa voi harjoitella luottamuksen rakentamista viidessä ja rauhoittelua neljässä keskustelutehtävässä. Olen valinnut esimerkiksi tehtävän, jossa voi harjoitella molempia.

- 5) Esimerkki 5 Esittäkää hoitajaa, lasta ja aikuista. Mitä teette tai sanotte lapselle ja aikuiselle, kun lapsi ei tee yhteistyötä? Jatkaa tilannetta.
- Lapsella on ehkä suutulehdus. Lapsi: En avaa!
Lapsi ei anna mitata hemoglobiinia. Lapsi: Äitiiii, se sattuu. Ei saa! Eiiiiii!
Lapsi ei anna rokottaa. Lapsi: Mä haluan kotiin. Isi sanoi, ettei mun tarvitse.
Lapsi pitää punnita ja siksi pitää ottaa päällysvaatteet pois. Lapsi: Ei saa ottaa pois vaatteita! Mulla on kyyymä!
Lapsi pelkää pituuden mittaamista. Lapsi: En anna!
Lapsen varpaan kynsi on tulehtunut. Lapsi: Täti pois!
Lapsi pelkää spirometriaa. Lapsi: Mä en ota tota pyykkipoikaa! (Kela ym. 2010, s. 40).

Aiemmin, Sairaalan hyvää suomea -oppikirjan kappaleessa on ollut teemana lapsipotilaan ylähengitystieoireet. Myös useat edeltävät tehtävät käsittelevät lapsipotilaiden kanssa toimimista. Esimerkiksi ennen tehtävää on "Puhetta lapsipotilaalle" esimerkki, jossa esitetään rauhoittelua sisältäviä lauseita, kuten "Kohta ei satu. Ihan rauhallisesti vaan" (Kela ym. 2010, s. 37).

Esimerkissä 5 tulee käyttää luottamuksen rakentamista ja rauhoittelua, koska kyseessä on vastahakoinen lapsipotilas. Esimerkiksi kohdassa, jossa: "Lapsi ei anna mitata hemoglobiinia." voi tulkita lapsipotilaan olevan hätäntynyt hänen repliikistään: "Äitiiii, se sattuu. Ei saa! Eiiiiii!" (Kela ym. 2010, s. 40). Kun potilas on hätäntynyt, tarvitaan rauhoittelua ja kun hän ei suostu toimimaan toivotulla tavalla, eli tässä tapauksessa ei anna mitata hemoglobiinia, niin luottamusta täytyy rakentaa.

4.4 Tiedon antaminen

Tiedon antamista voi harjoitella Hoidetaan suomeksi -oppikirjassa 12 ja Sairaanhoidon suomeksi -oppikirjassa 30 tehtävässä. Tiedon antamista voi harjoitella molemmissa oppikirjoissa määrällisesti eniten. Seuraavissa valitsemistani esimerkkitehtävissä voi harjoitella tiedon antamista:

- 6) Esimerkki 6 "Keskustelkaa vaihtoehtohoidoista: Ovatko ne yleisiä omassa kulttuurissasi? Oletko käynyt vaihtoehtohoidoissa? Saitko niistä apua? Mitä mieltä olet vaihtoehtohoidoista? (Kela ym. 2010, s. 210)

- 7) Esimerkki 7 "Juttele parin kanssa tai ryhmässä synnytyksestä. Millainen on synnytys Suomessa / sun kotimaassa? Mitä kivunlievitystä synnytyksessä käytetään?" (Mustonen ym. 2012, s. 236)

Molempia tehtäviä edeltää kirjan kappale, joka käsittelee tehtävien aihetta. Tehtävät ovat siitä samankaltaisia, että niissä molemmissa kysytään opiskelijoiden kotimaan käytäntöjä ja ilmiöiden yleisyyttä tai hoitoa kulttuurissa. Molemmissa tehtävissä on pääaiheen lisäksi keskustelua auttavia tarkentavia kysymyksiä.

Tehtävissä tietoa annetaan opiskelijalta opiskelijalle. Molemmat oppikirjat sisältsivät myös tehtäviä, joissa eläydytään rooliin ja tietoa siirretään terveystieteiden ja hyvinvointialan ammattilaiselta potilaalle.

5. PÄÄTÄNTÖ

Sairaan hyvää suomea -oppikirjassa on enemmän tehtäviä ja ne ovat tekstimäärältään usein pidempiä kuin Hoidetaan suomeksi -oppikirjassa. Oppikirjoissa ei määritellä niiden tasoa esimerkiksi eurooppalaisen viitekehysten kielitaitotasoasteikon mukaan tai muutenkaan luonnehdita vaikeusastetta. Kuitenkin on pääteltävissä, että Sairaan hyvää suomea -oppikirja on tasoltaan haastavampi. Tätä havaintoa tukee se, että Hoidetaan suomeksi -oppikirja alkaa ”Tervetuloa Suomeen!” -osiolla (Mustonen ym. 2012, s. 11-56), jossa käsitellään muun muassa tutustumisfraaseja (Mustonen ym. 2012, s. 24-28) ja vapaa-ajan sanastoa (Mustonen ym. 2012, s. 49-56). Tällaista enemmän yleiseen kielenkäyttöön eli arkikielenkäyttöön pääsääntöisesti keskittyvää osiota ei ole Sairaan hyvää suomea -oppikirjassa.

Havaintoa kirjojen eriävistä taitotasosta tukee myös se, että Sairaan hyvää suomea -oppikirjassa on enemmän keskustelutehtäviä ja ne ovat sanamäärältään pidempiä. Tästä voi päätellä, että Sairaan hyvää suomea -oppikirja keskustelutehtävät on suunniteltu kielitaidossa edistyneemmille opiskelijoille. Opiskelijoiden sen hetkinen taitotaso vaikuttaa siihen, millaisia tehtäviä on hyödyllistä tehdä.

Hoidetaan suomeksi -oppikirjassa ei ollut ollenkaan luottamuksen rakentamista tai rauhoittelua harjoituttavia keskustelutehtäviä. Ehkä tämä johtuu siitä, että oppikirjat ovat eri taitotasoiset.

Keskustelutehtävillä on oppikirjoissa konteksti. Keskustelutehtäviä edeltävä kirjan kappale tai muut tehtävät pohjustavat keskustelutehtävien tekoa, eli ne eivät ole irrallisia tehtäviä, vaan osa kokonaisuutta. Keskustelutehtävät tukevat tiedon antamisen opettelua sillä, että ne muun muassa pohjustavat tehtäviä edeltävillä kappaleilla. Näin opiskelija saa neuvoa aihepiiristä, mahdollisesti sanastosta ja rakenteista jo ennen tehtävän tekoa.

Tiedon antamisen opettelua tuetaan tehtävissä apukysymyksiä hyödyntämällä. Valitsemisani esimerkkit tehtävissä annetaan keskustelunaihe ja siihen liittyviä apukysymyksiä. Näin opiskelijan ei tarvitse osata keskustella aiheesta pelkän yksittäisen

aiheen varassa. Myös suhteellisen lyhyet tehtävänannot tukevat oppimista, sillä opiskelijoiden ei tarvitse poimia keskeisiä asioita suuresta tekstimäärästä.

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

Kela, M., Korpela, E. & Lehtinen, P. (2010). *Sairaana hyödyttävää suomea*. Edita.

Mustonen, A., Sippola, H., & Tuononen, N. (2012). *Hoidetaan suomeksi*. Sanoma Pro.

MUUT LÄHTEET

Alanen, R. (2000). Vygotski, Van Lier ja kielenoppiminen: sosiokulttuurinen viitekehys kielellisen tietoisuuden ja vieraan kielen oppimisen tutkimuksessa. Kalaja, P. & Nieminen, L. (toim.), 2000. *Kielikoulussa – kieli koulussa*. AFinLAN vuosikirja 30 (58) s. 95–120. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja.

Alanen, R. (2002). Lev Vygotski: kieli ja ajattelu ihmisen kehityksessä. – Dufva, Hannele & Lähteenmäki, Mika (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita*. s. 201–234. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Donato R. (1994). Collective scaffolding in second language learning. Teoksessa J. P. Lantolf & G. Appel (eds.), *Vygotskian approaches to second language research*. Norwood, NJ: Ablex Publishing. 33–56.

Dufva, H. (2013). *Kognitio, kieli ja oppiminen: hajautettu näkökulma*. AFinLA-E: Soveltavan Kielitieteen Tutkimuksia, (5), 57–73, <https://journal.fi/afinla/article/view/8739>

Eskola, J. (2010). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2010). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. p.). PS-kustannus. S. 179–203.

Härmälä, M. (2008). *Riittäkö ETT ögonblick näytöksi merkonomilta edellytetyistä kielitaidosta?: Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa*. Jyväskylän Yliopisto.

ISK = *Iso suomen kielioppi* (2004). Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Hakulinen, A., Alho, I., & Heinonen T. R. (toim.). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kangasniemi, H. (1992). *Modal expressions in Finnish*. SKS.

- Kela, M., & Komppa, J. (2013). Sairaanhoidajan työkieli – yleiskieltä vai ammattikieltä? Funktionaalinen näkökulma ammattikielen oppimiseen toisella kielellä. *Puhe ja kieli*, 31(4), 173–192.
<https://journal.fi/pk/article/view/4752>
- Komppa, J. (2020). *Hoitotyön suomea: Toiminnallisia harjoituksia hoitoalan S2 opetukseen* (1.-4. painos.). Finn Lectura.
- Lantolf, J. P., & Thorne, S. L. (2006). *Sociocultural theory and the genesis of second language development*. Oxford University Press.
- Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R., Miestamo, M., Nikanne, U. & Sinnemäki, K. (2020). *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*. Helsinki: Finnish Literature Society.
DOI: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Muikku-Werner, P. (1993). *Impositiivisuus ja kielellinen variaatio: Julkisten keskustelujen käskyt ja kysymykset kielenopetuksen näkökulmasta*. Joensuun yliopisto.
- Nurminen, N. (2018). "Tee dialogi parisi kanssa": Hyvin menee! 1 - suomea aikuisille -oppikirjan keskustelutehtävät kielen oppimisen tukena [Kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57811>
- Seilonen, M. & Suni, M. (2016). *Ohjeita, tietoa ja turvaa kielen keinoin: Ulkomailta palkatut sairaanhoitajat ammatillista suomen kielen taitoaan osoittamassa*. Eesti Rakenduslingvistika Uhing.
- Sorjonen, M., Peräkylä, A., & Eskola, K. (2001). Lääkärin ja potilaan vuorovaikutus tarkastelun kohteena. Teoksesta Sorjonen, M., Peräkylä, A., & Eskola, K (2001). *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Vastapaino.
- Sorjonen, M. (2001). Lääkärin ohjeet. Teoksesta Sorjonen, M., Peräkylä, A., & Eskola, K. (2001). *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Vastapaino.
- Suni, M. (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa: Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylän yliopisto.
- Tanner, J. (2012). *Rakenne, tilanne ja kohteliaisuus – pyynnöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa*. [Väitöstutkimus. Helsingin yliopisto].
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/32474/rakennet.pdf>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Virtanen, A. (2018). *Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2018. Tilastoraportti 47/2021*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143512>
- Vygotskij, L. S. (1986). *Thought and language*. MIT Press.
- Wertsch, J. V. (1991). *Voices of the mind: A sociocultural approach to mediated action*. Harvard University Press.

